

DE INDVIEDE, DE UINDVIEDE OG DE FRAFALDNE

ET KRITISK BLIK PÅ 12-TRINS BEHANDLING OG ANONYME FÆLLESSKABER

AF ANJA PLESNER BLOCH
OG MICHAEL JOURDAN

Mange kender det kun fra film. En gruppe mennesker er samlet i et lokale. De sidder i rundkreds og skiftes til at dele deres livshistorie med de andre mødedeltagere. Skæbnerne i rummet har adskiligt tilfælles. De ønsker alle et bedre liv. De er afhængige (af alkohol eller stoffer og/eller andet), og de ønsker at være/blive 'clean'. *Oldtimerne* tager sig kærligt og omsorgsfuldt af de *nytilkomne* og forsikrer de nye om, at de er kommet til det rette sted. Her er løsningen for mig – og dermed også for dig.

Alle udstyres med samme 'efternavn': 'Mit navn er Anja. Jeg er narkoman'.

Det lærte jeg at sige, da jeg for 18 år siden blev introduceret til AA/NA. Nærmere bestemt i 1995 i forbindelse med et behandlingsophold på Egeborg, hvor det at gå til møde var en del af behandlingen. Sidenhen har jeg været i behandling mange gange. I forståelse med min visitator har jeg oftest

valgt en Minnesota-institution eller aflæggere heraf.

I forbindelse med ophold i *half-way house* har det at gå til møder nærmest været som en navlestreng. Efter udskrivning og endt behandling har jeg af egen drift – som jeg har lært det – fortsat gået til møder for at holde mig 'clean' og give *programmet* videre til andre. Et slag på tasken siger, at jeg må have gået til langt over 1.000 møder gennem årene. På den baggrund er det ikke så underligt, at jeg undervejs har fået en bestemt forståelse af, hvad mit problem er, og hvordan det skal tackles. Og at det har været umådelig svært og en langstrakt proces efterfølgende at distancere sig og forholde sig kritisk til, hvad jeg havde lært var Sandheden.

Mit første møde

Første gang jeg hørte de andre medpatienter/klienter omtale et møde, anede jeg ikke, hvad de talte om. Jeg var på Egeborg, og jeg fik af vide, at der på institutionen var to slags møder. Der var et

møde for de 'væltede', og så var der et mere seriøst møde. Det var de 'væltedes' møder, som jeg hørte til, fordi jeg var på medicin stadigvæk, men SELVFØLGELIG på nedtrapning, da 'clean' jo var og stadigvæk ER hovedformålet i alle 12-trins behandlinger.

Selv om det ikke var det fine af de to slags møder, var jeg nu vældig imponeret. Der var helt mørkt i lokalet. Nogle fyrfadslys var sat på gulvet inde i midten af cirklen. Det gav en vildt hyggelig stemning. Så blev der læst nogle tekster op – de samme hver gang.

Teksterne fortæller os, at vi er syge mennesker, der lider af en kronisk, fremadskridende og dødelig sygdom, der altid ender på samme måde FÆNGSLER, INSTITUTIONER OG DØD!! (Det siger man sammen højt i kor). Der er noget trygt ved, at det er de samme tekster, den samme rundkreds, den samme stemningsfulde belysning, de samme ord.

Og jeg var SÅ imponeret over de ting, folk 'delte', hvilket er, hvad man kalder det, når man skiftes til

at tage ordet uden at blive mod-sagt eller afbrudt af de andre mødedeltagere, som lytter respektfuldt, indtil de selv eventuelt tager ordet uden at kommentere direkte på andres vidnesbyrd.

At opleve folk, der sidder og krænger deres inderste ud og f.eks. fortæller, hvad kunder, der købte sex, havde fået dem til at føle, eller om barndomstraumer, svigt og overgreb... ALT blev blottet. Det var selvfølgelig frivilligt, men de, der turde blotte sig mest – de, der *'delte'* mest - blev også takket for det *'delte'*, rost og anerkendt af de andre, mere erfarne mødedeltagere. Som nyttilkommen anede man efter få møder, at ved at dele det rigtige, arbejdede man sig ind i Fællesskabet og op i hierarkiet.

Møderne havde ganske vist også et religiøst islæt over sig, som man ikke kunne undgå at lægge mærke til fra start. Man indleder mødet med i stilhed at tænke på 'dem, der er derude og fortsat lider' (dem, der endnu ikke har fundet den rette vej). Man beder en bøn – Sindsrobønnen - som afslutning på mødet, hvori man beder Gud om hjælp. Og man taler meget om *'en højere magt'*, som godt nok siges ikke nødvendigvis at have noget med Gud at gøre (man kan vælge sin egen højere magt: kærlighed, naturen, ens cykel – hvad som helst...). Men alligevel: Der er noget, der indledningsvis skal sluges her, hvis man ikke er religiøs eller ikke føler sig ganske magtesløs.

Men tvivlen undertrykkes af de fleste, og hvis man spiller spillet, så bliver man bombet med kærlighed og opmærksomhed og får at vide, at man er kommet til

det rette sted. Det er ikke svært at blive overbevist, når man kommer udefra, hvor gadens lov gælder, hvor alle tager røven på alle, hvor kriminaliseringen gør det så svært at overleve, hvor der er koldt og mørkt og ingen stearinlys ...eller nogen, der gider lytte... Så er mødet nærmest en åbenbaring. Hele scenariet fremkalder en varm religiøs følelse, og med det sammenligningsgrundlag, som man har med sig, gør det hele pakken nærmest uimodståelig.

Hele pakken

I behandlingen og til møderne i fællesskaberne bliver det fastslået, at 12-trins programmet virker, og at sandhederne, som siges og læses, er veletablerede og ubetvivlelige. Bill og Bob har ret (grundlæggerne af AA). Punktum. Lad det være sagt med det samme: Nogle brugere er måske godt hjulpet.

De køber gladelig og ukritisk hele pakken. De svælger lyksaligt i beskrivelser af tidligere elendighed og betoner om og om igen alle de lyksaligheder, som omvendelsen og den rette vej har bibragt deres tilværelse. De bliver optændt af den hellige ild. De fortabte sønner og døtre vender tilbage.

Godt for dem! De forlader gamle legepladser og siger farvel til gamle legekammerater. De søger nye relationer - knytter sig til vindere og undgår tabere. De vender deres gamle selv ryggen og forsøger at genopstå som et nyt ydmygt menneske, der lider af en kronisk sygdom. De erkender deres magtesløshed og overlader gerne deres kamp for et bedre liv til Fællesskabet, Programmet og en

højere magt – for det meste Gud. De kaster sig ind i at befordre egen bedring (egen frelse) ved at give budskabet videre til de ulykkelige, som endnu lider – som er derude, og som endnu ikke har fundet svaret (set lyset). Nogle er måske godt tjent med at få denne knage, hvor de kan hænge deres hat.

Selvtænkning og forkerte tanker

Andre har som jeg haft det sværere ved at købe hele pakken. Vi er en del, der føler, at behandlingerne og møderne har været en vanskelig øvelse, hvor man har prøvet at høre til, prøvet at gøre, hvad der blev forventet og krævet – alt det, de andre sagde virkede. Samtidigt har man følt, at man ikke passede ind. At man skulle fortie tanker, undertrykke sider af sig selv og tilpasse sine livserfaringerne, så de passede ind i en bestemt skabelon, som ikke var til diskussion.

I behandlingsforløbene har jeg skullet erkende min magtesløshed, overgive mig til en højere magt, lave trinarbejde og deltage i 12-trins behandling, høre højt-læsning af bestemte passager og selv læse 'den blå bog' og andre skrifter, bede sindsrobøn og - som jeg ser det udefra nu med den frafaldnes distance - holde op med at tænke selv.

Til møderne gentages mangt og meget fra behandlingen, så hvad, der er op og ned, er banket ind hos dem, der holder ved. Ingen lades i tvivl om, hvad der virker, og hvad der ikke virker, samt at fængsler, institutioner og død er skæbnen, der venter den frafaldne.

Kan man ikke få programmet til at stemme med egne værdier

og livserfaringer, er man derimod galt på den. Selv har jeg jævnligt tænkt og følt - og af og til sagt - farlige og 'forkerte' ting. For dette er jeg undervejs blevet ippet. Enten direkte eller indirekte er det blevet påpeget, at mit 'virkelighedskompass' var i udu'. Det jeg følte var forkert. Det, jeg tænkte, var forkert. Det, jeg sagde, var forkert. Man skal ikke betvivle eller sætte spørgsmålstegn. Hvad man pådutte mig var: 'Overgiv dig til programmet. Se, hvor det at tænke selv har bragt dig hen!'

Efter et årelangt tilløb er jeg holdt op med at gå til møder. Til min overraskelse er jeg ikke i fængsel, ikke på institution, og jeg lever i bedste velgående. Som alle andre har jeg problemer. Jeg har måske endda mere end min del. Men jeg kigger andetsteds end fællesskaberne og de 12 trin for hjælp. Og jeg har måttet tage et opgør - et selvopgør.

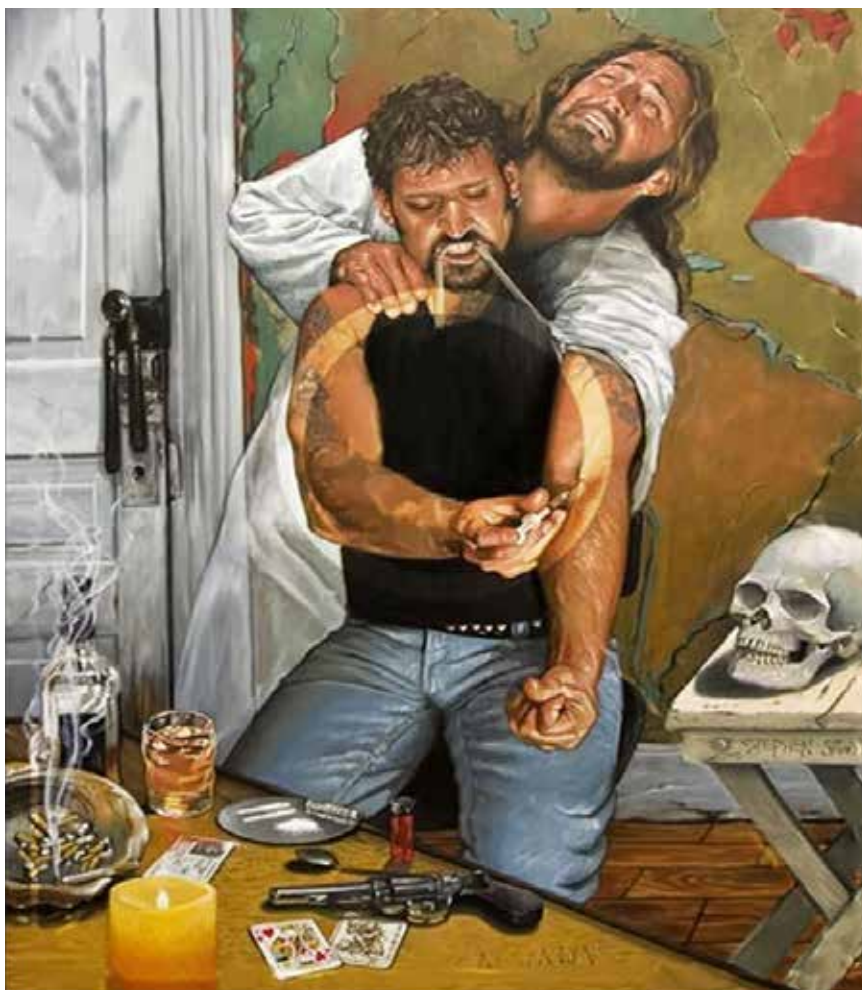
Jeg er blevet ret så kritisk over for meget af det, som jeg tidligere har accepteret ukritisk - eller nærmere: som blev acceptabelt, fordi

jeg - set i tilbageblik - lærte at holde op med at tænke selv. Det blev sagt: 'Det eneste, dit hoved vil, er at slå dig selv ihjel'. Det mener jeg ikke er rigtigt - snarere tværtimod. For at få det bedre er min vej, at jeg er nødt til at lytte til mig selv, have mig selv og mit kritiske intellekt med. Jeg er nødt til at se selv og tænke selv. Det holder ikke kun at give plads til og udtryk for, hvad jeg tror, at andre vil høre, eller hvad der passer ind og forventes i en bestemt ideologiseret behandlingsform.

Efter endnu et tilløb skrev jeg så for et par år siden en note på Facebook, hvor jeg stillede spørgsmål ved nogle ret typiske træk ved 12-trinsbehandling og fællesskaberne AA/NA. Jeg kritiserede og problematiserede nogle ting og erfaringer. Til min store forbløffelse fik jeg en masse positive mails fra andre stofbrugere med førstehåndserfaringer, som havde gjort sig tilsvarende tanker. Det har jeg efterfølgende grublet en del over. Og jeg er nået frem til, at det ikke kun er brugerne, som kan have behov for at forstå, hvad 12-trinsbehandling og tilknytning til fællesskaberne består i og har gjort ved dem.

De uindviede

Det er mit indtryk, at også mange velmenende kræfter rundt omkring i kommunernes visiterende instanser kunne have brug for at vide mere. De, som ikke har førstehåndskendskab til 12-trinsbehandlingen, som ikke går til møder i de anonyme fællesskaber og ikke kender til det fælles tankegods, der kommer herfra, er ikke er indviet i,

En højere magt

Anja: 'Let go, let God'. Den har jeg hørt mange gange. Eller opfordringer til at bede min sindsrobøn. Har man religiøse tilbøjeligheder, er det måske trygt og godt at vide, at en højere magt vil hjælpe en, bare man overgiver sig. Hvad hvis man er ateist eller bare ikke tror på den der højere magt? Hvad hvis man mener, at det er ved egen hjælp, hjælp til selvhjælp, kærlighed eller noget så lavpraktisk som terapi og omsorg, at man kan få et bedre liv? Er man så en genstridig vantro - eller hvad er det lige, man er?

Dæmoniske stoffer

Anja: Meget af det, man deler til møderne, er beretninger om, hvilket helvede livet var blevet. Man fortæller om kontroltab, black outs, magtesløshed og fornedrelse.

I historierne er det stoffet, der styrer mennesket. Ikke omvendt. Et digt som frk. Heroin bekræfter den ubestridelige sandhed, at stofferne er dæmoniske.

At det er mennesket, der tager stoffet – og ikke omvendt. At stoffet i nogle tilfælde kan være en krykke, der vælges som det mindste onde af mennesker med en tung gang på jorden. At der kan være tale om selvmedicinering. At mange måske ville have begået selvmord, hvis de ikke havde kunnet dulme traumerne og livssmerten. Sådanne kæterske tanker har ingen plads i fortællingen.

Kunne det tænkes, at dæmoniseringen gør stofbrugere forudindtaget mod medicin og substitutionsbehandling? Og medfører modtagelsen af et sådant tilbud et nederlag forbundet med skam, mindreværd og utilstrækkelighed?

Kunne det ikke tænkes, at det er uhensigtsmæssigt, at folk kommer til at tro, at den (stof-)aktive personlighed helt overtager, når man bruger stof eller medicin? At man under påvirkning ikke er sig selv, og det kun er, når man er 'clean', at man er sig selv. 'Du er ikke hjemme, det er stoffet, der taler...'

FRØKEN HEROIN

Nå, lille mand, du er blevet træt af hash, LSD, kokain og andet... Og en, du synes er smart og fin, siger: 'Lad mig præsentere dig for frøken Heroin..' Men for du begynder at flirte med mig, så lad mig fortælle, hvad jeg vil gøre ved dig... Jeg vil forføre dig, og du vil blive min slæve... Hav ingen illusioner, jeg har taget stærkere mænd end dig af dage... Du tror måske ikke, du vil synke så dybt og blive afhængig af noget så spændende og nyt... Men den dag, du inhalerer mig og synes, det er rart, ved jeg, du vil tage mig i dine arme snart.. Når først jeg i dine årer har fundet ly, vil behovet for mig gøre dig syg... Du skal bruge mange penge for at pumpe åren fuld, for du ved, min ven: Jeg dyrer end guld... Du vil snyde din mor og far - for bare et enkelt skud... Forvandles til et vildt og ækelt udskud... Du vil overfalde og stjele for min neurotiske charme, og kun ha' det godt, når jeg er i dine arme... Den dag du indser, hvilket skrog du er, min ven, den dag lover du højtideligt aldrig at røre mig igen... Men hvis du tror, at du kan slippe så let af med mig, vil jeg vise, at du er et ynkeligt kvaj... Opkastninger, kramper og tarme i knuder... Endnu et skud, eller dine nerver tuder... Kuldegysninger, svedeture, dit vildt bankende hjerte.. Kun mine små hvide molekyler kan stoppe din smerte... Der er ingen vej ud, selvom du er bange... For inderst inde ved du, du er min fange... Desperat kravler du tilbage til din 'pusher-ven'... Og byder mig velkommen i dine arme igen... Når du kommer tilbage, som jeg har fortalt, vil du give mig din krop, din sjæl, dit alt... Du vil give mig din fremtid, din frihed, dit hjerte... Du opgiver alt, og livet du spilder... For du er min, til døden os skiller.

(Hvem der oprindeligt har skrevet digtet vides ikke. Det dukkede op første gang i 70'erne og findes i mange versioner på engelsk og andre sprog.)

hvad der er foregået og fortsat foregår i miljøet.

Kommunens behandlere og visitatorer er derfor ikke vidende om, hvad der foregår på behandlingsinstitutionerne og til møderne, som de visiterer brugere til: hvilken ideolog, der hersker, hvilken problemforståelse, som benyttes, og hvilke forklaringer og udlægninger, der gives. Og sidst - men ikke mindst - hvilke uhensigtsmæssigheder, problemer og potentielle skader disse kan forvolde.

For ganske vist kunne man forestille sig, at det var godt, at andre tog over. Men for bange og på en række punkter ressourcetsvage, fortvivlede mennesker kan det of-

fentliges hjælp til at komme ind i sekterisk misbrugsbehandling og religiøst prægede fællesskaber være et tveægget sværd, hvilket ofte erkendes alt for sent.

Dette skal jeg forsøge at rette lidt op på i denne artikel – skrevet af en frafalden med henblik på at give et *insiderblik* til *outsider*'ne, et *outsiderblik* til *insider*'ne og et refleksions- og diskussionsrum til dem, der har et ben i hver lejr.

Brugerens valg af behandlingsform

Det er en svær øvelse at finde det rette tilbud – både for bruger og for visitator. Valget af behandlingsform skal ideelt set ske i samarbejde mellem de to. Så man deler an-

svaret – brugeren bliver spurgt, hvad man kunne tænke sig, og hvad man tror, er det rigtige for en. Det er sådan, det for det meste er; det er også sådan, det skal være.

Som bruger må jeg derfor gribe i egen barm og spørge: Hvorfor troede jeg, at netop dette ville være godt for mig, når det (samme eller næsten det samme) flere gange før ikke havde været godt for mig? Det korte svar er, at jeg tror, at jeg valgte det, jeg kendte. Det, jeg havde hørt godt om. Det, jeg var tryk ved. Spørgsmålet er også, om jeg var hjernevasket til at komme tilbage igen og igen til noget, der ikke var godt for mig - men noget, som jeg troede på?

Det længere svar er, at alle, der har været ude i mørket, ved, at hvis man er ved at drukne, så griber man efter noget at klamre sig til. Nogle er villige til at betale nærmest hvad som helst for billetten til den lyse side – *'for hvad kan blive værre end det, jeg er i lige nu...?'* At man som bruger lader sig indskrive sker i en situation, hvor håbet om bedring er flygtigt og u håndgribeligt, mens desperationen og rådvildheden er til at tage og føle på.

Bagtæppet for beslutningen er akutte problemer og en omfattende utilfredshed med livet – mismod, håbløshed, tomhed, brutale opvækstvilkår, ensomhed, meningsløshed, et brutt forhold til en elsket – og/eller psykologiske problemer som depression og deslige. Hvortil kommer stofmisbrug eller alkoholisme.

Hvis det forholder sig således, er der primært tale om nedbrudte, fortvivlede, desperate og ulykkelige mennesker, der har rigtig ondt i livet, og som vil gøre næsten alt for at komme ud på livets lyse side – *no matter what*. Man søger efter radikal forandring. Hvem kan ikke forstå dette ønske? Hvem kan ikke forstå, at målet må hellige midlet, og at man søger et sted, som stiller radikal forandring i udsigt – uanset, at man måske har prøvet det før uden det håbede resultat? Og uanset, at der er forskellige ting, man ikke har det godt med...

Sagt med andre ord er det nærliggende, at det måske mere er desperation end information og refleksion, som ligger til grund for brugerens ønske om (igen) at komme i 12-trins behandling og (igen) at gå til møder.

Visitors valg af behandlingsform

Selv om 'de glade' Egeborg-dage er slut, er det den dag i dag fortsat sådan, at i rigtig mange tilfælde visiterer kommunerne til en 'behandlingsform', der er importeret fra Amerika og kendes under betegnelsen *Minnesota-behandling* eller *12-trins behandling* eller varianter og modifikationer heraf.

Nu om dage vil man ofte støde på institutioner, som kalder sig noget andet, men ved et nærmere eftersyn – eller ved selvsyn i forbindelse med indskrivning et sådan sted – vil man opdage, at personalet har baggrund i Minnesota- og 12-trinsbehandling, og at dette præger behandlingen på afgørende måde, hvad angår såvel metoder som ideologi.

Alt dette tankegods ved man ikke nødvendigvis særligt meget om som kommunalt ansat behandler og visitator. Det kunne ellers være ønskværdigt, for det siger sig selv, at det ikke kan være fremmende for et godt behandlingsresultat, hvis brugeren ikke føler sig hjemme i det behandlingsprogram, vedkommende kommer ind i.

Lakmusprøver

For den uindviede er der en oplagt lakmустest, der indledende kan påvise, om der er tale om Minnesota- og 12-trinsbehandling eller ej. Testen består i at konstatere, om behandlingen udgør en introduktion til AA/NA- fællesskaberne, som klienterne enten henvises til at deltage i ude i byen, eller om afholdelse af møder på behandlingsstedet indgår som en del af behandlingen.

Et andet kendetegn er, om man

som indskrevet anses for at have en 'sygdom', der i dette regi fastslås som værende progressiv, dødelig og kronisk. Det sidste skal forstås helt bogstaveligt. En alkoholiker, der ikke har drukket i 25 år, er stadig at forstå som alkoholiker – blot en ædru en af slagsen. Vedkommende vil per definition ALDRIG kunne indtage så meget som en dråbe alkohol socialt og kontrolleret.

Et tredje kendetegn er, at man skal være 'clean' eller blive 'clean'. Der tælles cleandage, -måneder og -år og uddeles nøgleringe og mønter til at markere mærkedage. Dogmet er næsten uden undtagelse, at en stofmisbruger på livstid skal holde sig fra ALLE psykoaktive stoffer – idet også substituitionsmedicin eller anden medikamentel behandling er at betragte som misbrugsstoffer.

Et fjerde kendetegn er, at 'sygdommen' ifølge den vedtagne sandhed kun kan 'holdes i skak' ved at gå til møder og deltage i fællesskabet hele livet. Ønsker man ikke dette, eller tvivler man herpå, er ens skæbne beseglet. Frafaldne går en fremtid i møde med 'fængsler, institutioner og død'. Sådan lyder det i de benyttede tekster i fællesskaberne. Så bastant ser man på sagen, og sådan er retorikken.

Som man ser, er tingene sort/hvide i denne form for behandling. Man er enten fortabt eller på vej til frelse. Kun at bruge lidt, er lidt for meget! Mådehold er IKKE en sejr, for '*én er for meget, og tusind for lidt*'. Dydens smalle sti udgøres af totalt afholdenhed. Selv den mindste afstikker er et svigt, som ikke gradbøjes. Man får

at vide eller mærker på anden vis, at man har syndet, er beskidt og har gjort noget forbudt. Enten er man 'clean', eller også er man ikke 'clean' – og dermed uren og farlig for sig selv og smittefarlig for de andre, som tager afstand fra en.

Mange andre kendetegn - ud over disse - fortæller den indviede, at vi har at gøre med, hvad der i mine og ligesindedes øjne må betegnes som en sekt og alt, hvad det indebærer. Det kan være svært for den uindviede at få øje på. Endnu sværere er det for den uindviede at forstå, hvad langtidsvirkningerne kan være af disse behandlingsforløb og tilknytningsforhold til fællesskaberne. I det følgende kommer jeg med nogle eksempler på dette vidt udbredte tankegods.

At nå sin bund

I Minnesota-inspirerede behandlingsformer har man en bestemt forståelse af afhængighedsforløbet - både udviklingen til det værre og til det bedre. Forudsætningen for forandring til det bedre er, at man har nået en korsvej – et lavpunkt, hvor man indser, hvor galt det er fat, og rækker ud efter programmet, principperne, en højere magt og fællesskabet efter hjælp. Det lyder ganske religiøst – spørgsmålet er, om det også er farligt at anskue tingene på den måde?

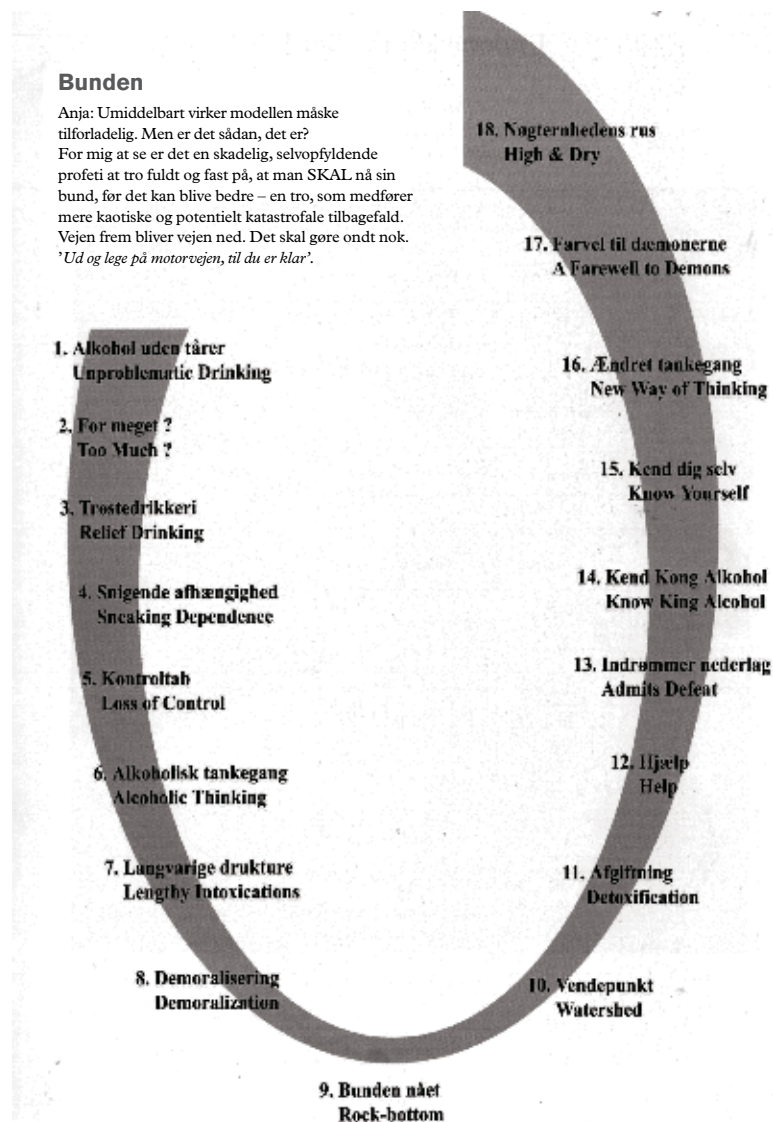
Det korte af det lange er, at man ikke skal se sig selv som en, der har styrker, men derimod erkende sin magtesløshed – særligt over for sin afhængighed. Først idet man rammer sin bund, kan man vælge livet frem for døden. Vejen frem går altså via et personligt lavpunkt.

Et behandlingskiks skyldes, at

brugeren åbenbart ikke havde ramt sin bund og dermed nået det vendepunkt, som er forudsætningen for at vælge en anden vej. De, som fortsat er afholdende, må fra sidelinjen bede til, at den aktive bruger finder sin bund snarligt og vender angrende tilbage til fællesskabet. Familie og venner skal i mellemtiden tage afstand, lukke døren og ligefrem slå hånden af folk – ellers gør man sig skyldig i 'medafhængighed'.

Det er velkendt, at det mest almindelige resultat af stoffrihedsorienteret behandling er til-

bagefald/fortsat stofbrug. Jeg kan konstatere, at rigtig mange, jeg har kendt, som søgte hjælp i fællesskaberne og i 12-trinsbehandlingen, er døde. Jeg kan konstatere, at rigtig mange af dem, jeg har kendt, har vekslet mellem perioder, hvor de er oppe på stoffrihedshesten igen, afløst af dramatiske og selvdestruktive tilbagefald – med tryk på fald. De har i deres stofbrugen de perioder været i frit fald på vej mod den 'bund', som vi har lært er den uundgåelige rute for folk med vores sygdom. Hvilket kan illustreres med, hvad man sagde til

mig, da jeg ville udskrives fra en behandling: *'Godt så – du vil altså ud og lege på motorvejen...'*

Hvis man vender tilbage til brugen af stoffer og medicin, medfører den tillærte 'sandhed' om den magtesløshed, som man lider under, ofte en meget voldsom tilgang til at tage stoffer igen. Man går simpelthen ud *'for at finde sin bund'*. Trossætningen om at nå sin bund bliver til en målsætning. Man går planken ud på unødigt selvdestruktiv vis. Ifølge den vedtagne sandhed er man nemlig ikke klar til at modtage hjælp succesfuldt, før man har 'nået sin bund'. Det er min erfaring, at mange er døde i jagten på at finde den bund!

Troen på, at det skal gøre ondt, før det kan blive godt, kan dermed blive fatal. Det kan blive en selvopfyldende profeti, der fører til selvdestruktiv adfærd, for som frafalden er der for så vidt ingen pointe i at tage vare på sig selv under sit *'tilbagefald'*. Man hopper ud fra vippen med fuld skrue og alskens saltomortaler på vej mod den bund, som forhåbentlig indfinder sig snarere - end senere - eller aldrig.

Sekteriske begreber

En af de 'gaver', man får i 12-trinsbehandling og fællesskaberne, er en række begreber, som umiddelbart lyder godt eller i hvert fald ikke alarmerende. Hvem kan sige noget negativt om ord og begreber, som *'benægtelse'*, *'medafhængighed'*, *'sygdom'*, *'tilbagefald'*, *'sindsro'*, *'bedring'*, *'helbredelse'*, *'et nyt liv'* eller *'clean'*?

Mange af begreberne er blevet gængse. De er flydt ind i dagligsproget og bruges i flæng, selv

om de er udtryk for tænkemåder og forestillinger med fælles ophav, som man ikke nødvendigvis deler eller måske slet ikke er klar over. De mange flotte ord skinner og blænder udenforstående, outsiders og andre uindviede.

Disse ord og begreber har jo ikke umiddelbart en negativ klang, men betydningen af ordene inde i fællesskabet er en anden end uden for fællesskabet. Oversættelsen har en altafgørende betydning, hvis man skal forstå, hvad 12-trins behandling og fællesskaberne handler om.

'Clean'

Det ord, som har forvoldt størst skade - og som i den grad har sneget sig ind ad bagdøren i alt for mange bevidsthed - er ordet *'clean'*. At være *'clean'* betyder at være totalt afholdende fra alt, der er stærkere end Panodil!

'Cleantime' (antallet af *'cleandage'*) tælles og belønnes med nøgleringe, mønter, klapsalver og afføder en vis stolthed hos indehaveren af mærkedagen. *'Cleantime'* er et statussymbol. Lang *'cleantime'* er noget, der giver en respekt hos andre i gruppen og indebærer, at man taler med større vægt ved møderne. Man kan ligefrem blive indbudt til at være *'speaker'* til møder fjerne steder, i behandlingsinstitutioner eller til store regionale, nationale eller internationale *'konventioner'*, hvor medlemmerne samles i fælles fejring af det samlede antal *'clean-dage'*.

Status har i den grad noget med *'cleantime'* at gøre. Uanset hvad man siger og deler, betyder kort *'cleantime'*, at man taler med mindre vægt. Hvis man som *nar-*

koman - eller *'addict'*, som det nu hedder - har drukket et glas vin til maden inden mødet, er man ikke *'clean'*, uagtet at man aldrig har haft et problematisk forbrug af alkohol. Man må derfor ikke tale.

Desuden er det at være *'clean'* et absolut succeskriterium i 12-trins fællesskabet. Det er det, man er rettet mod. Det er det, livet drejer sig om. Det er fokuspunktet over alle. Det er også adgangsbilletten: Man er kun velkommen til et møde, hvis *'man har et ønske om at holde op med at bruge'*.

Medicin er misbrug

Det betyder, at mennesker, som for en kortere eller længere periode eksempelvis har behov for lægeordineret substitutionsmedicin IKKE er *'clean'*, uanset hvor vel fungerende de i øvrigt er med deres medicin, og uanset hvilke fremskridt de i øvrigt gør.

Mange substitutionsmedicinere fungerer fint med job og familie og har masser af livskvalitet. Men lige dér er de realiteten sat ud af spillet. Hvis du ikke har renskurede receptorer, hvis du er *'på medicin'* eller blot nyder et glas vin i weekenden, er du ikke *'clean'*.

Det første af de 12 trin lyder: *'Vi indrømmede, at vi er magtesløse over for stoffer. Og at vores liv var blevet uhåndterligt'*. Dette anses som en fundamental sandhed. Så urokkelig er denne sandhed, at man ikke kan få lov at være en del af fællesskabet med sin medicin. Det betyder, at mange desperat forsøger at undgå eller hurtigt at *'smide'* nødvendig medicin. Og de får opbakning og klapsalver for deres bedrifter.

I det øjeblik de så er tilbage på medicin, er de ikke en del af fællesskabet længere. Og denne udstødelse er fatal. Indoktrineringen og påskyndelsen til at blive 'clean' gør - sammen med den brutale udstødelse - at mange i resten af deres liv aldrig kan vende tilbage til - eller profitere - af en nødvendig og stabil medicinering, som de har lært ikke er godt nok. Som er et nederlag, der gør dem til ringere mennesker end andre, der ikke tager medicin.

Dette kan betyde, at de for resten af deres liv vil tro på og leve efter 'sandheden' om, at de er magtesløse over for alle psykoaktive stoffer - herunder altså substituitionsmedicin. Går de i behandling, vil det, de har lært, være det eneste, der dur. De vil vende tilbage til den samme behandling igen og igen og jagte et succeskriterium, som de ikke kan leve op til og ikke har nytte af. I flere år var det også sådan, jeg selv tænkte og handlede.

Sygdom

At afhængige mennesker er syge mennesker kan betyde noget helt forskelligt inden for sekten og uden for sekten. Sygdom kan betyde flere ting.

Uden for sekten kan sygdom betyde, at vi har at gøre med udsatte mennesker med behov for hjælp, omsorg og behandling. Det kan betyde, at man har at gøre med mennesker, som måske er dobbeltbelastede og kunne blive udstyret med en dobbeltdiagnose, hvis de ikke allerede har den. Eller at de har pådraget sig somatiske lidelser af det liv, de har ført. Eller man kan opfylde kriterierne for af-

hængighedsdiagnosen, hvilket indebærer, at man på forskellige faser og tidspunkter i sit liv kan have brug for medicinsk understøttet behandling og sociale støtteforanstaltninger af forskellig art.

Inden for sekten betyder sygdomsbegrebet noget andet. Her deler man folk op i to klasser: de syge og de ikke syge, dem, der kan tåle noget og dem, der ikke kan tåle noget. Mennesker med en særlig brist - med en addiktiv personlighed - lider af eller har udviklet en særlig kronisk allergi, som gør, at de resten af livet ikke kan tåle det, som andre kan. Man er syg i den forstand, at det er sygdommen, der styrer. Ikke manden eller kvinden.

De, der lider af sygdommen, kan aldrig blive kureret. Stofafhængighed er en kronisk sygdom, som altid ender på samme måde: Fængsler, institutioner og død. Sådan lyder det inden for Minnesota-inspirerede behandlingsformer og i fællesskaberne AA og NA. Men sygdommen kan holdes i ave ved afholdenhed, der kan opnås ved at følge et bestemt program, ved få sig en sponsor og ved at gå til møder med andre, der lider af samme sygdom og følger programmet. Et *kiks*, et tilbagefald, skyldes, at programmet ikke blev efterlevet, og møderne forsømt.

Det er ifølge den vedtagne sandhed umuligt for en, der lider af sygdommen afhængighed, at lære mådeholdenhed. En alkoholiker kan ALDRIG lære at drikke socialt, normalt og ansvarligt. Doktrinen holdes så højt, at skulle det vise sig, at en person, som på et tidligere tidspunkt har

'ramt sin bund', haft store alkoholproblemer, oplevet helbredsproblemer og social deroute, er gået i behandling og gået til møder, har lavet trinarbejde og passet sit program og opnået 10 års 'cleantime' på et senere tidspunkt i sit liv efter alt dette alligevel magter at drikke socialt ved særlige lejligheder, ja, så tages det som udtryk for, at personen i så fald ikke var alkoholiker 'in the first place'!

I sektens forståelse af begrebet sygdom er moderation og mådehold således udelukket. Det er ikke en farbar vej - ikke gangbar og ikke efterstræbelsesværdig. Det er således ikke noget, man lærer noget om, og ikke noget, man deler med hinanden.

Sidst, men ikke mindst betyder sygdom inden for sekten noget særligt i forhold til det at tvivle, være kritisk og tænke selv. Som tidligere nævnt hersker en række vedtagne sandheder, der ikke kan sættes spørgsmålstegn ved, og som hverken kan modificeres, nuanceres eller kritiseres. Tvivlen gøres til noget skamfuldt, som skal bekæmpes og undertrykkes ved gentagelse af dogmer, med trinarbejde, med møder og atter møder og med at følge programmet.

Man skal (mod)tage hele pakken. Der er tale om en art 'hellig videnskab', som er åbenbaret for grundlæggerne Bill and Bob, og som er bekræftet om og om igen af vidnesbyrd fra de mange tilhængerne. Doktrinerne er evige og ufejlbarlige. Indser man ikke den totale rigtighed af disse dogmer, er det et udslag af sygdommen, som spiller en et puds: Man er 'i benægtelse'.

Aben er placeret på forhånd, når

det kommer til problemer med at efterleve programmet og anvisningerne. Fejlen er ens egen! Denne udlægning har jeg og mange andre taget for gode varer ganske længe.

Skyldbevidstheden og skammen er internaliseret til evindelige selvbekræftelser: Man følger ikke programmet. Man går ikke til nok møder. Man omgås de forkerte mennesker. Man udviser gammel adfærd. Man har (igen, igen) ikke ramt sin bund. Eller værst af alt: Man er måske en af 'disse ulykkelige', som ikke kan hjælpes af programmet – og hvis skæbne dermed er givet: fængsler, institutioner og død. Især død!

Sandhed med stort S

I kraft af, at det er en lukket subkultur, har NA/AA kontrol over informationerne i miljøet. NA/AA's viden proklameres som Sandhed med stort S. Man hører ikke om andet. Er der noget, du ikke kan tilslutte dig, noget, der klinger for-

kert i forhold til dine erfaringer, så vil du føle, at din egen erfaring med virkeligheden er falsk og uvirkelig.

Da de garvede kræfter med lang 'cleantime' forventer en bestemt adfærd, så vil du gennem dette gruppepres opføre dig, som sekten forventer, og skjule tvivl, som måtte opstå. Man lærer, at 'den hellige videnskab' står over dig, hvilket indebærer tilskyndelse til, at du omskriver dit eget livsforløb, så det stemmer overens med myterne i NA/AA. Selvbiografiske fakta, der ikke passer ind i historien, skrives ud af historien.

For at undertrykke din egen tvivl, må du indrette dig efter NA/AA's verdensbillede. Du må tillære dig NA/AA's udgave af sandheden med tilhørende kortfattede, enkle klicheer og begrebsapparat. Herved 'programmeres' dit sprog og efterfølgende også din tankegang, eftersom du tænker med dit sprog.

Der er ikke noget sted at gå hen for at blive afprogrammeret. Du

har lært, at det er dig, der er galt på den – ikke programmet. Hvis du har et problem med programmet, begreberne og forståelserne, så er det dig selv, der er problemet: Sygdommen spiller dig et puds – du er 'i benægtelse'!

Frafald og behandlingsskade

NA/AA's 'viden' er en selvbekræftende og altdominerende virkelighed. Har man først taget den til sig eller blevet udsat for passende doser længe nok, er det svært – for ikke at sige umuligt – at vriste sig fri igen. Man præges af det.

At tænke trinløst er overmådelig vanskeligt. Uagtet om NA/AA betragter en afhopper som fortabt, uvidende, taber, ballademager eller noget helt andet, så vil du – hvis du bryder med NA/AA – sjældent have ressourcer til selv at reetablere dit oprindelige verdensbillede. At afvise de tillærte sandheder kan nærmest betyde, at man ikke længere har nogen virkelighed at forholde sig selv til. Accept af egen værdighed og egen eksistens på godt og ondt har svære vilkår.

Lang tid efter, at man har flyttet sig – eller forsøgt på det – kan man blive indhentet af NA/AA's verdensbillede. Den gamle verden kan opfattes som trivial og intetsigende. Du kan føle, at der ikke længere er plads til dig og dit liv. Dit netværk er ikke længere intakt, hvortil kommer, at du ikke magter at tabe ansigt over for dem, der oprindeligt advarede dig. Skulle du få problemer igen, er du alene og prisgivet og dømt ude – også af dig selv. Hvem sagde behandlingsskadet?

Behandlingpolitiske udløbere

Realiteten er, at mange falder fra og bruger stoffer igen på forskellig sæt og vis efter endt stoffrihedsbehandling eller efter at have gået til møder, hvor det eneste, der talte, var at forblive 'clean'. Disse brugere dømmes sig selv hårdt. Deres forståelser og selvforståelser er præget af det, de er blevet indoktrineret med. Deres handlerum er indskrænket. Deres forhåbninger til fremtiden som (medicin- eller stof-) bruger er forudindtaget. De giver ikke medicin – herunder vedligeholdelse – en chance, for det tæller ikke at få et bedre liv på medicin, hvis vejen til det gode liv udelukkende er udstukket som at være 'clean'. De er forvisset om, at enhver brug er et tilbagefald – noget, der ikke gradbøjes efter alvorlighed, udstrækning og skadelighed. De mister retten til at tale til møder, hvis de eksempelvis bruger metadon. De er andenrangs mennesker. De er farlige. De smitter. De er faldne. De ved, at bunden venter. En selvopfyldende og skadelig profeti er i spil.

Set med en frafaldens blik er der ganske meget ubegribeligt i dansk behandlings-virkelighed anno 2013. Kan det virkelig være rigtigt, at højkompetente kommunale visitationsprocesser sender stærkt udsatte og stigmatiserede stofbrugere direkte i favnen på noget, der i mangt og meget har karakter af en sekt?! Med potentielle skadevirkninger til følge...

Hvis ovenstående karakteristik rammer bare nogenlunde plet – og hvis det forholder sig sådan, at sekterisk behandling og religiøst prægede fællesskaber spiller en

fremtrædende og problematisk rolle i misbrugshandlingen i Danmark – hvorfor er det så lige, at politikerne og det offentlige behandlingssystem vedvarende er villige til at henvise klienter til disse fællesskaber og behandlingssteder?

For mig at se er det fortvivlende, at det etablerede behandlingssystem vedvarende og ukritisk benytter sig af ideologisk orienterede behandlingssteder, hvor programmet står over personen. Det er svært at forstå, hvorfor argumentet '*jamen, det virker jo for nogle*' bliver tillagt så stor værdi, at det kan bruges som begrundelse for at sende folk ind i et '*program*', der i længden kun hjælper de færreste, og hvor tilbagefald er reglen og ikke undtagelsen.

Det offentlige burde være en garanti for behandlingens kvalitet. Kan det ikke gøres bedre? Har vi ikke brug for en gennemgribende analyse af hele den såkaldte 'sociale behandling' af stofbrugere, der tager højde for, hvad der foregår på et felt, hvor alle er enige om at gøre noget, men ganske mange ikke har været indviet i, hvad der

faktisk foregår?

Og skal en sådan analyse – der i sidste instans gerne skulle føre til, at flere bliver hjulpet bedre – ikke i langt højere grad, end det har været tilfældet hidtil, bygge på brugererfaringer fra de mange, der ikke føler sig hjulpet – eller kun dårligt hjulpet – eller som helt holder sig væk fra eksisterende behandlingsformer? Er det ikke på tide at interessere sig mere for og lytte til erfaringerne fra '*de frafaldne*' frem for at samle på sjældne solstrålehistorier om de få, der får uddannelse, job, villa, Volvo og hestefold?

Visioner for Brugernes Akademi

I snart tre årtier har det heddet sig, at stoffrihed ikke er det eneste saggørende. Men jeg vil vove den påstand, at den underliggende dagsorden blandt alle stofbrugere, behandlere og politikere, som er 12-trins påvirkede – eller som bare nærer urealistisk høje forventninger til, hvad behandling kan udrette på en kort tidshorisont over for udsatte mennesker med mange problemer – er, at stofbrugere SKAL gøres 'clean' – de skal hjæl-

pes ud af deres afhængighed.

Vi mangler fortsat, at man holder op med at bruge begrebet 'clean' - i betydningen totalt stof- og medicinfri - som foretrukne og højeste målsætning. At stoffrihed ikke er et mål i sig selv, men for nogle kan være et middel til et bedre liv, er ikke særligt velforstået. Heller ikke, at stoffrihed som mål for andre kan være uopnåeligt, og at bestræbelserne herpå kan være skadelige. Vi mangler forståelse for, at langt de fleste veksler mellem i perioder at være afholdende, mens de i andre perioder veksler mellem lidt eller flere stoffer og måske i perioder for mange. Vi mangler også accept af - og forståelse for - at vedligeholdelsesbehandling og anden medicin for nogle mennesker kan være et livs-langt behov, som kan være langt at foretrække frem for alternativet: selvmedicinering med illegale stoffer. Man kunne også ønske sig større forståelse for, at mennesker, der tager deres medicin, - hvad dette end måtte være - kan have samme muligheder for og ønske om bedring og 'recovery', som brugere, der sigter på stoffrihed eller - med øje for, hvad man ønsker at de skal ønske - siger, at de sigter på stoffrihed.

For at hjælpe disse og andre erkendelser på vej har en kreds af brugere og fagpersoner dannet en forening kaldet Brugernes Akademi. I skrivende stund er det en nydannet forening med et sigte, der går videre end kritik af 12-trins behandling og NA-møder, men som selvfølgelig giver rum til vore erfaringer. Vi ønsker at skabe et netværk, hvor man kan

tale om tingene, som de er, uden som bruger at blive sanktioneret! Hvor det er OK at være i tvivl og OK at være kritisk.

Brugere har længe holdt kortene tæt til kroppen. De ting, man er i tvivl om, ytrer man ikke højlydt. De ting, man er kritisk overfor, får man ikke sagt. Som bruger beskytter man sig selv bedst muligt over for mulige sanktioner fra forskellig side. Det betyder, at der er et kæmpe hul i kommunikationsvejen mellem lovgivere og brugere, mellem behandlere og brugere, mellem bruger og bruger og bruger og eksbruger.

Som det er nu, kan brugere og eksbrugere skiftevis praktisere apartheid over for hinanden alt efter, hvor vi lige er for tiden. Selv om vi - som brugere er flest - veksler mellem at bruge og ikke at bruge, gør skellet mellem 'clean og 'dirty', at vi ikke har mulighed for at hjælpe hinanden.

Vi ønsker at nedbryde det stigma, som vi rammes af udefra, men som vi selv er med til at opretholde.

Vi ønsker at uddanne os selv i skadesreduktion, så vi kan blive bedre til at passe på os selv og hinanden i livskriser. Vi skal lære af hinanden og forholde os til den del af vores tilværelse, hvor det ikke går efter planen. Vi skal begrænse 'skaderne' og forhindre katastrofer. Vi skal kunne bruge hinanden bedre, også når det er svært. Vi vil gerne uddanne os selv i at tage tilbagefald, der ikke slår os ihjel.

Man skal lære at passe på sig selv og være bedre til i perioder at have behov for at passe ekstra på sig selv. Svaret er ikke: Bare lad være - eller: at man skal ramme sin

bund. Meget ville være vundet, hvis vi kunne forholde os forskelligt til forskellige situationer - i stedet for at handle 'ens' over for alle.

Vi ønsker at uddanne behandlere og ser gerne, at man lytter mere til brugerne. Behandlere/visitatorer kunne trække på den viden, som nuværende og tidligere brugere har om behandlingsstederne - og hjælpe folk, der ikke har gavn af den tilbudte behandling, til et forum, hvor det er legitimt at tvivle. For vi mangler, at flere i højere grad tør stå ved sine tvivl og vedkende sig, at ikke alt er vel.

Noget af det, man gør og praktiserer, kan have utilsigtede skadelige følger. Problemerne skal identificeres og lokaliseres. Det er ikke befordrende for en forbedret indsats, at de i artiklen beskrevne problemstillinger mestendels befinder sig under radaren.

Det er ikke kun brugerne, der kan have behov for af-programmering. Hele indsatsen på feltet kalder på større bevågenhed for ting, der faktisk hjælper, og opgør med ting, der kan skade. Det bedste må ikke blive det godes fjende. Vi ønsker at uddanne politikerne i, hvordan man laver love og tiltag på det her område, der virker hensigtsmæssigt i den virkelige og uperfekte verden.

Som man vil se er visionerne for Brugernes Akademi mange og ambitionerne høje. Har noget af dette vakt genklang, er du, kære læser, hermed indbudt til facebook-gruppen Brugernes Akademi: deltag i debatten om denne artikels indhold, indgå i samarbejde, kom til møder og bidrag med input i årene, der kommer. ■